

ВЕЛИКИЙ БАКЛАН ЗНОВУ ГНІЗДИТЬСЯ НА ДЕСНІ

М.П. Книш, В.М. Малишок

Cormorant again breeds on the Desna river. - N.P. Knysh, V.M. Malyshok. - Berkut. 15 (1-2). 2006. -

In the first half of XXth cent. the Cormorant bred in Chernigiv region (NE Ukraine), then colonies have disappeared. Since 2003 these birds again breed on the Desna river in Shostka (Sumy region) and Novgorod-Siverskiy (Chernigiv region) districts. They nest in two large colonies of Grey Herons in willows among flood-plains. [Ukrainian].

Key words: Cormorant, *Phalacrocorax carbo*, north-east Ukraine, distribution, breeding.

Address: N.P. Knysh, Sumy Pedagogical University, Dep. of Zoology, Romenska str. 87, 40002 Sumy, Ukraine.

Великий баклан (*Phalacrocorax carbo*) на Десні в кінці 1920-х рр. був відомий в якості нерідкого залітного, а також гніздового виду. За даними М.В. Шарлеманя (1936), птахи спостерігалися в гирлі Десни, на Десні вище Чернігова та в інших місцях. У тому числі в 1928 р. до 10 пар бакланів гніздилися в колонії сірих чапель (*Ardea cinerea*) та граків (*Corvus frugilegus*) на березі Десни за 10 км вище Чернігова. За цими ж даними, 28.04.1930 р. був убитий баклан з пари, що гніздилася в колонії білих лелек (*Ciconia ciconia*) на Десні, 25 км вище Чернігова. Ми не знаємо, коли припинилося гніздування цього виду в регіоні, але, наприклад, в роботі О.Б. Кістяківського (1952), крім посилення на повідомлення М.В. Шарлеманя, будь-яка інша інформація про бакланів відсутня. Слідом за ним Л.О. Смогоржевський (1979) повідомляє, що виявити раніше відому колонію біля Чернігова не вдалося. В той же час цей дослідник указує, що за повідомленням М.Ф. Самофалова, поодиноких бакланів бачили восени на Десні біля Чернігова та біля сіл Хибалівка і Кладьківка Куликівського району Чернігівської області. Ці спостереження не датовані, але, виходячи з тексту роботи, слід уважати, що вони стосуються 1968–1971 рр. Значно пізніше, в 1986, 1991, 1993 і 1994 рр., невеликі, по 4–12 особин, зграйки бакланів спостерігали на весняній міграції на південному заході Чернігівщини, переважно біля м. Остер, але в гніздовий період ці птахи жодного разу не зустрічалися (Бабко, 1995). Інші дослідники, які

в 1959–1990-х, а також в 1999 і 2002 рр. вивчали орнітофауну заплави Десни в межах України, взагалі не згадують цей вид (Афанасьєв и др., 1992; Грищенко та ін., 1999; Грищенко, Яблонівська-Грищенко, 2002).

Як відомо, за два останні десятиліття практично у всіх країнах Європи відбулося помітне зростання чисельності гніздових популяцій великого баклана, що призвело до широкого розселення виду, в тому числі й на континентальну частину України (Горбань, 2005). На хвилі цієї експансії баклани з'явилися в середній течії Десни – на межі Чернігівської та Сумської областей. За повідомленням мисливствознавця В.В. Новіка, птахів цього виду він уперше бачив приблизно в 1989 р. поблизу с. Очкине Середино-Будського району Сумської області – 2 особини на весняному розліві Десни. За нашими даними, в 2003 р. баклани поселилися в двох великих (приблизно по 100 й більше пар) колоніях сірої чаплі, що знаходяться в прируслових вербниках поблизу с. Лісне Шосткинського району Сумської області і між селами Ленків і Бирине Новгород-Сіверського району Чернігівської області. В першій з них спочатку гніздилися від 5 до 10 пар, в 2006 р. – 10–14 пар бакланів. В колонії поблизу сіл Ленків і Бирине 5.07.2005 р. в 12–14 гніздах бакланів, що розмішувалися на трьох високих сухих вербах посеред колонії сірих чапель, були цілком оперені пташенята (по 3–4 в гнізді). Висота розміщення гнізд від землі і води – 5–10 м. В 2006 р.

тут обліковано 8 гнізд бакланів, у перший день липня в них знаходилися оперені пташенята. При огляді одного з гнізд троє потривожених пташенят вистригнули з нього і з льоту пірнули в воду. Протягом липня баклани поступово залишають колонію, 28.07.2005 р. в ній перебувало всього 5 птахів (Мерзликин и др., 2005). Тут гніздяться також великі білі чаплі (*Egretta alba*): 2002–2004 рр. – 5–7 пар, 2006 р. – 4–5 пар. Ці деснянські поселення великого баклана знаходяться південніше державного кордону на 58 і 30 км відповідно, і є, ймовірно, найбільш північними в Україні. Якась небезпека колоніям не загрожує (хоч нам і відомий випадок здобування людиною опереного пташеняти для вживання в їжу).

Науковцями Деснянсько-Старогутського національного природного парку зібрана певна інформація про міграцію бакланів на Десні в межах Новгород-Сіверського Полісся. Перші весняні зустрічі поодиноких птахів біля с. Очкине зареєстровані 12.04.2001, 28.04.2003 і 29.03.2004 р. (Кузьменко та ін., 2004; Кузьменко, Муравйов, 2005). Крім того, одинак, який летів у південному напрямку, відмічений 6.04.2004 р. південніше с. Боровичі Середино-Будського району (Галущенко, 2006). Ймовірно, це були птахи з відомих нам колоній.

ЛІТЕРАТУРА

Афанасьев В.Т., Гавриш Г.Г., Клестов Н.Л. (1992): Орнитофауна Деснянской поймы и ее охрана. Киев. 1-58. Препр. (АН Украины. Ин-т зоологии. 92-7).

- Бабко В.М. (1995): Наблюдения большого баклана и белой совы на юго-западе Черниговской области. - Беркут. 4 (1-2): 102.
- Галущенко С.В. (2006): Спостереження за весняною міграцією птахів на Десні на території НПП "Деснянсько-Старогутський" в 2005 році. - Літопис природи. Том 5. 2005 р. / Нац. природ. парк "Деснянсько-Старогутський". С.-Буда. 267-341.
- Горбань І.М. (2005): Розселення колоній баклана великого в континентальній частині країни. - Птицы бассе. Сев. Донца. 9: 73-76.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко С.Д., Атамась Н.С., Кушка Т.А., Негода В.В. (1999): До орнітофауни середньої течії Десни. - Беркут. 8 (1): 108-110.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко С.Д. (2002): До орнітофауни Чернігівського Подесення. - Беркут. 11 (1): 15-17.
- Кістяківський О.Б. (1952): Фауна промислових птахів Полісся УРСР. - 36. праць Зоол. музею АН УРСР. Київ. 25: 11-34.
- Кузьменко Ю.В., Муравйов П.І. (2005): Календар природи. - Літопис природи. Том 4. 2004 р. / Нац. природ. парк "Деснянсько-Старогутський". Середина-Буда. 157-164.
- Кузьменко Ю.В., Муравйов П.І., Панченко С.М. (2004): Календар природи. - Літопис природи / Нац. природ. парк "Деснянсько-Старогутський". Середина-Буда. 3: 146-151.
- Мерзликин И.Р., Булат Т.В., Булат С.И. (2005): О гнездовании большого баклана на Десне. - Беркут. 14 (2): 275.
- Смогоржевський Л.О. (1979): Фауна України. Київ: Наук. думка. 5 (1): 1-188.
- Шарлемань М. (1936): Матеріали до фауни звірів та птахів Чернігівської області. Київ: Вид-во УАН. 1-117.

М.П. Книш,

Сумський педуніверситет, каф. зоології,

вул. Роменська, 87,

40002, м. Суми,

Україна (Ukraine).

НАХОДКИ ЯИЦ ОБЫКНОВЕННОЙ КУКУШКИ В ГНЕЗДАХ КАМЫШОВОЙ ОВСЯНКИ В ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

А.С. Надточий, М.В. Баник

Records of Cuckoo eggs in Reed Bunting nests in Kharkiv region. - A.S. Nadtochiy, M.V. Banik. - *Berkut*. 15 (1-2). 2006. - The data on two new records in 1993 and 1998 years are given. Reed Bunting can be considered as accidental Cuckoo host species in north-eastern Ukraine. [Russian].

Key words: Cuckoo, *Cuculus canorus*, Reed Bunting, *Emberiza schoeniclus*, host species, Kharkiv region.

Address: A.S. Nadtochiy, Ilyinska str. 59/29, Kharkiv, 61093, Ukraine; e-mail: anna_sylvia@ukr.net.